

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันการศึกษานับได้ว่าเป็นปัจจัยที่หาสำหรับสิ่งจำเป็นที่สำคัญของมนุษย์ การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์ เกิดการเรียนรู้ และพัฒนา อันเป็นผลทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผลต่อเนื่อง ทำให้สังคมของมนุษย์ดำรงอยู่ได้¹ สังคมทุกสังคมจึงให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดัง ภิญโญ สารท กล่าววว่า "การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่รัฐใช้ในการพัฒนาประเทศทุกด้าน"² จึงถือได้ว่า "การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม"³ ดังนั้นการพัฒนาประเทศหรือสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าไคต้องอาศัยการศึกษา การศึกษาจะช่วยพัฒนาคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมให้รู้จักเลือกสรรพฤติกรรมที่เหมาะสมมาใช้กับตนเอง รู้จักพัฒนาความเป็นอยู่ พัฒนาอาชีพของตนเองได้อย่างชาญฉลาด เมื่อคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของ

¹สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ประมวลบทความทางบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2522), หน้าค่านำ.

²ภิญโญ สารท, "การลงทุนเพื่อการศึกษา," การลงทุนเพื่อการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2524), หน้า 1.

³อรุณ จันทวานิช, "การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการประถมศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 14 : 1 (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2522). : 13.

ชาติ ใ้รับการพัฒนาจากการศึกษาจนมีคุณภาพสูงอย่างเพียงพอแล้ว คนก็จะได้นำเอา
ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ไปพัฒนาสังคมในทุกด้าน และผลจากการพัฒนาสังคมก็จะส่ง
ผลทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้า

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะพัฒนาประเทศอย่างเร่งด่วน เพื่อให้
ความเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทัดเทียมกับประ-
เทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย จึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของประชาชนใน
ประเทศ วิถีทางที่เห็นผลและมีประสิทธิภาพก็คือ การจัดให้ประชาชนในชาติได้รับการ
ศึกษาอย่างทั่วถึงเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพได้ และอยู่ในสังคมอย่าง
มีความสุข ดังนั้นการให้การศึกษแก่ประชาชนจึง เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด
ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันที่พระราชทานกับผู
บริหารโรงเรียน มีใจความตอนหนึ่งว่า

"ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตและส่วนรวมคือการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานที่
ส่งเสริมความเจริญ ความมั่นคงเกือบทุกอย่างในตัวบุคคลและประเทศ
ชาติ ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของอนุชนทุกระดับควรตระหนักใน
ความสำคัญของงานที่ตนทำ ทั้งยังต้องปฏิบัติให้ได้ผลสมบูรณ์เต็มความ
มุ่งหมายและเจตนารมณ์ของการศึกษานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือรากฐาน
ด้านความรู้ดีกับนิสัยชอบชีวิต รู้จักคัดสรรใจในทางที่ถูก ที่เป็นธรรมและ
ที่สร้างสรรค์"¹

¹ ประสงค์ มากนวล, "บทบาทของหัวหน้าส่วนการศึกษาในเขตการศึกษา
10," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 3.

เพื่อให้การพัฒนาคนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงได้มีการปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษาใหม่ จัดหลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และความต้องการของผู้ศึกษาในแต่ละระดับ จึงมีการปรับแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 โดยเน้นให้เห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต มุ่งเสริมสร้างคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม เน้นการศึกษาเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ¹

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาดังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละคนเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

การศึกษาในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละประมาณ 3 ปี ในตอนต้นพึงใหญ่เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง ในตอนปลายพึงใหญ่เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป²

การที่จะจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสามารถผลิตกำลังคนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องอาศัยครูผู้ให้การศึกษาที่มีคุณธรรม คุณสมบัติ ตลอดจนความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอด ถ้าหากครูขาดคุณวุฒิ ความสามารถ และขาดแนวความคิดใหม่ ๆ ในการถ่ายทอดการนี้แก่การศึกษาจึงมีความจำเป็นและความสำคัญมาก เพราะการนี้แก่การศึกษาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษายังเกิดความ

¹ "แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520," (กรุงเทพมหานคร : สมชาย การพิมพ์, 2521), หน้า 3.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

สัมฤทธิ์ผล ดังที่ คาร์เตอร์ วี กูด (Carter v. Good) กล่าวว่า การนิเทศเป็นความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครูหรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาก่อให้เกิดความงอกงามในด้านวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครูในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการเลือกและจัดสรรอุปกรณ์การสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยในการประเมินผลการสอน¹ จึงถือได้ว่าการนิเทศการศึกษาเปรียบประดุจดังระบบประสาทของโรงเรียน² ซึ่งทำหน้าที่คอยควบคุม ช่วยให้ลือให้โรงเรียนจัดการศึกษาดำเนินไปได้อย่างถูกต้อง

กรมสามัญศึกษาได้เห็นความสำคัญของงานนิเทศการศึกษา จึงได้ตั้งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497 เพราะมีความจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในความรับผิดชอบของกรมให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และเพื่อต้องการสร้างเจ้าหน้าที่ทางวิชาการของกรม³ กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้แต่งตั้งศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัด ใน พ.ศ. 2500 และตั้งศึกษานิเทศก์เขต 12 เขต ในปี พ.ศ. 2503 สำหรับช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร เป็นกำลังสำคัญของจังหวัดและเขตในด้านวิชาการ⁴

¹ Carter v. Good, Dictionary of Education 3rd ed., (New York : McGraw-Hill Book Co., Inc., 1973), p.574.

² Fred T. Wilhelms, "The Key of Better Education," in Supervision in a New York (Washington D.C. : Sixteen Street, N.W., 1973), p. 59.

³ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือนิเทศการศึกษา 2508 (พระนคร : วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 1.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ในฐานะที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานทางวิชาการ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาให้ศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษาที่ประจำอยู่ในหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และเขตการศึกษา 12 เขตการศึกษา เพื่อปฏิบัติ มีจุดหมายดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้อย่างดีตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา ทั้งให้สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีแก่การศึกษาของนักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา พิจารณา ส่งเสริม ควบคุม และตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ
5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ¹

และกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ สำหรับเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

1. นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการหรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของสถานศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบ

2. ตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมาย

ระบุไว้

¹กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519, หน้าที่ 18 : งานศึกษานิเทศก์ เอกสารลำดับที่ 2 (กรมสามัญศึกษา, 2521), หน้า 2.

"ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า
เอกสารการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์
 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์

3. ศึกษาทดลองวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การเรียน ด้านวิชาการ ตลอดจนการบริหารการศึกษา
4. พิจารณาและพัฒนาหลักสูตร แบบเรียน หนังสือประกอบการเรียนการสอน หรือแนวการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
5. จัดทำคู่มือครู เอกสารทางวิชาการและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน หรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
6. ปรับปรุง ส่งเสริม คุณภาพการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา โดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ
7. จัดประชุม อบรม สัมมนา ครู อาจารย์หรือผู้บริหารการศึกษา เพื่อส่งเสริมงานทางวิชาการ
8. ประเมินผลงานทางวิชาการ
9. เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
10. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย¹

เพื่อให้การนิเทศการศึกษาสามารถจัดบริการงานนิเทศการศึกษาให้สนองจุดมุ่งหมายดังกล่าว จึงเป็นภารกิจของหน่วยศึกษานิเทศก์จะพิจารณาคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล บุคลากรที่จะมาดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการให้แก่ครูผู้สอนนั้น กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกไว้ว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะที่กำหนดในบัญชีมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูสายงานศึกษานิเทศก์ ทายพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบ ดังคุณสมบัติเฉพาะของบุคลากรที่เป็นศึกษานิเทศก์ 4 ดังนี้คือ

¹กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย
ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ.2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
2519), หน้า 4-5.

คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง

1. ได้รับปริญญาตรีทางการศึกษา หรือปริญญาวิชาชีพอื่น ซึ่งครุสภารับรองว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการครู และทำการสอนในสถานศึกษาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือ
2. ได้รับปริญญาโทขึ้นไปทางการศึกษา หรือปริญญาวิชาชีพอื่นที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ ซึ่งครุสภารับรองว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งข้าราชการครูและทำการสอนในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

ความรู้ความสามารถที่ต้องการ

1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ นโยบายและแผนงานศึกษานิเทศก์ของหน่วยงานระดับจังหวัด เขต กรม และกระทรวงศึกษาธิการ
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษา
4. มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนกฎหมายว่าด้วยครู กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และกฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับอื่นที่ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่
5. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งของประเทศไทย
6. มีความรู้ความสามารถในงานหรือสาขาวิชาที่รับผิดชอบ
7. มีความสามารถในการทำแผน ควบคุม ตรวจสอบ ให้คำปรึกษาแนะนำ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ
8. มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

¹กรมสามัญศึกษา, หนวยศึกษานิเทศก์, "มาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู," บันทึกการนิเทศการศึกษา 2523 กรมสามัญศึกษา (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2522), หน้า 48-49.

จากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นศึกษานิเทศก์นั้น ย่อมมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ แสดงว่าบุคคลนั้นจะมีภาวะผู้นำทางวิชาการ อยู่ในตนเอง ซึ่งผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถจริงใจให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ปฏิบัติตามคำสั่ง ของผู้นำได้ หรือให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เขาเคยทำอยู่ก็ได้ โดยผู้นำไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจ บังคับ แต่เขาทำตามด้วยความสมัครใจ และด้วยความพอใจของเขาเอง¹ ศึกษานิเทศก์ ที่สามารถทำให้ครูมีการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น มีความรู้ ความชำนาญ ทักษะ มีประสิทธิภาพ ในการทำงานการศึกษามากขึ้นได้ ท่องไขภาวะผู้นำซึ่งต้องอาศัยบารมีและความสามารถ เฉพาะเป็นเครื่องช่วยทำงานให้สำเร็จ ศึกษานิเทศก์จึงต้องเป็นผู้นำชั้นเยี่ยม² มิฉะนั้น ศึกษานิเทศก์จะทำหน้าที่นี้เทศทางการศึกษาไม่ได้ ดังนั้นจึงควรมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติ งานที่เหมาะสม อันเป็นแนวทางให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ ดังนี้

1. บทบาทผู้นำ ศึกษานิเทศก์เป็นบุคคลที่จะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น จะต้อง ชักจูงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องให้รวมแรงรวมใจกันทำงานให้บรรลุผลด้วยความสมัครใจ และมีความ กระจือรือร้น และมุ่งให้ไคผลลงานที่ดียิ่ง
2. บทบาทผู้สื่อข้อความ เป็นผู้นำขอเท็จจริงไปยังผู้อื่น ศึกษานิเทศก์จะต้องทำ ความความระมัดระวัง คองคำนึงถึงผู้รับและพยายามทำความเข้าใจให้ตรงกัน
3. บทบาทขยายผล ศึกษานิเทศก์ต้องขยายผล โดยเริ่มต้นจากจำนวนน้อย แล้วขยายผลออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตามลำดับ ทำงานประสานกับศึกษานิเทศก์อื่น สนับสนุนและติดตามงานเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป
4. บทบาทของผู้บูรณาการ ศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้มีความสามารถที่จะเรียบเรียง ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของวัตถุและเหตุการณ์ จะต้องคิด พุค

¹ วิทยุ สาทร, "ผู้นำกับศึกษานิเทศก์," บริหารการศึกษา 1 : 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2523) : 44.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

และทำอย่างเป็นระบบ รับรู้ในสิ่งที่ตกลงกันได้ และกระทำในสิ่งนั้นอย่างร่วมแรงร่วมใจ งานที่ต้องทำ ต้องทำด้วยความประหยัด มีคุณภาพ และตรงตามจุดประสงค์ของภารกิจ¹ และต้องเป็นคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเข้าใจในกระบวนการหมู่พวก มีไหวพริบดี มีวาทะอ่อนหวาน มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม และต้องมีทักษะในการเป็นผู้นำ ทักษะในการทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในกระบวนการหมู่พวก ทักษะในการบริหารงานบุคคลและทักษะในการประเมินผล²

ฉะนั้นศึกษานิเทศก์ในฐานะเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีทางการศึกษาต้องเป็นผู้ชำนาญการพัฒนาสังคม ควรเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยคำนึงถึง วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แผนการศึกษาและนโยบายที่รัฐวางไว้ การปฏิบัติงานจนได้ผลสำเร็จ สมความมุ่งหมายของหน่วยศึกษานิเทศก์จะเป็นเครื่องพิสูจน์ตัวเองของการนิเทศการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติให้สัมพันธ์กัน³ ในทางปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ปรากฏผลว่า ในบางครั้งการปฏิบัติงานไม่บรรลุผลตามความมุ่งหมาย ดังเช่น ฉวีวรรณ มหาทัณฑ์ ไต่สรุปว่า "ปัจจุบันงานในหน้าที่ศึกษานิเทศก์ที่ได้รับมอบหมายมีขอบข่ายกว้างขวางมาก จนทำให้ไม่แน่ใจว่างานที่ทำนั้นมีคุณภาพและตรงตามเป้าหมายของการนิเทศการศึกษา ตามที่กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดและจัดอันดับความสำคัญไว้หรือไม่⁴ การนิเทศ

¹ สุธเรศ วิเศษสุรการ, "คำกล่าวเปิดของอธิบดี กรมสามัญศึกษา ในการอบรมศึกษานิเทศก์เขต," เอกสารประกอบการอบรมศึกษานิเทศก์เขต ปี 2524 ฉบับที่ 1/2524 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2524), หน้า 2.

² Hame John Micke, Educational Supervision in Principle and Practice (New York : Ronald Press, 1960), pp. 8-9.

³ สุธเรศ วิเศษสุรการ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

⁴ ฉวีวรรณ มหาทัณฑ์, "ผลการสำรวจการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญศึกษาประจำจังหวัด," คู่มือนิเทศการศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503), หน้า 105-106.

การศึกษาในประเทศไทยเท่าที่เป็นมา ยังไม่รับกับข้อเท็จจริงในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา จำกัดอยู่แต่ภาคความรู้และไม่ประสานสัมพันธ์กับงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และไม่สัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียน การแบ่งงานเป็นหมวดวิชาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ในด้านตัวศึกษานิสิตก็มีปัญหาหลายประการ เช่น สัดส่วนของศึกษานิสิตต่อโรงเรียน ต่อครู ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะทำให้ได้คุณภาพและทั่วถึง ความรู้ในการคัดเลือกบุคลากรที่มาเป็นศึกษานิสิตก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าสามารถเลือกได้คนที่เป็ผู้นำทางวิชาการเสมอไป¹ และจากการศึกษาของ วิจิตร ชีระกุล และคณะ พบว่า การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาในปัจจุบันยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ได้แก่ งานนิเทศการศึกษายังไม่รับกับข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ ความรู้ความสามารถของศึกษานิสิตบางส่วนยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือของครูเท่าที่ควร ครูไม่ค่อยนำเอาวิธีการหรือข้อนิเทศไปปฏิบัติ / ทำให้ไม่ได้ผลและการให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา การจัดทำคู่มือเอกสารทางวิชาการ และอุปกรณ์ประกอบการสอน การพิจารณาแบบเรียนหรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรได้ผลน้อย² ประกอบกับการปฏิบัติงานของศึกษานิสิตเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง งานที่ปฏิบัติมักเป็นนามธรรม เป็นงานวิชาการ มองเห็นความก้าวหน้าช้า ผลงานมักจะไปปรากฏอยู่ที่โรงเรียน จนทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือบุคคลนอกวงการศึกษา มองไม่เห็นงานของศึกษานิสิต ดังกล่าวกันว่า "ศึกษานิสิต ไม่มีประโยชน์ ศึกษานิสิต ไม่มีงานทำ ศึกษานิสิต ไม่มีอะไรใหม่ ๆ"

¹ ลีปนันท เกตุทัต, "รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา," ใน การปฏิรูปการศึกษา, ลีปนันท เกตุทัต บรรณาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 131-132.

² วิจิตร ชีระกุล, กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ และ สุพิชญา ชีระกุล, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2519), หน้า 11 - 13.

แนะนำครู มีแค่แนะนำคนอื่นตนเองทำไม่ได้¹ ศึกษานิเทศก์ไม่เห็นทำงานอะไร ศึกษานิเทศก์เป็นนักคอร์รัปชั่นเวลา"²

จากการที่ทางราชการกำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติแล้ว แต่ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ศึกษานิเทศก์ยังปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ดีเท่าที่ควร ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 9 ว่า การปฏิบัติเป็นอย่างไร บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษามากน้อยเพียงใด โดยศึกษาให้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา ตรวจสอบปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริง ที่เป็นสาเหตุทำให้การดำเนินงานนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จล้มเหลว ขาดการยอมรับ เพราะโดยหลักการแล้วงานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีบทบาทความสำคัญ มีคุณค่าต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน ให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาของชาติ เมื่อได้ทราบผลการปฏิบัติตลอดจนปัญหาอุปสรรค ข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้ว ยอมรับนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9

¹จักรสิน พิเศษสาทร, "งานของศึกษานิเทศก์," สัมภาษณ์ : พะนอม แก้วกำเนิด, หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, วิทยาสาร 26 (8 สิงหาคม 2518) : 12.

²สมาน แสงมณี, "ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์," วารสารสามัญศึกษา 4 (พฤษภาคม 2514) : 12.

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9

สมมุติฐานในการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ในปีการศึกษา 2524 ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 9

2. การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย งานของศึกษานิเทศก์ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย ศึกษานิเทศก์ พ.ศ.2519 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา

3. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้ในการวิจัย เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 ที่ศึกษานิเทศก์ได้เข้าไปปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2520-2524

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่นำตัวแปรต่อไปนี้มาพิจารณา ได้แก่

1. ความแตกต่างในระยะเวลาที่ศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติงานให้ปรากฏแก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์

2. ความแตกต่างในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง ความชำนาญงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ และโอกาสที่จะปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ของศึกษานิเทศก์แต่ละคนแต่ละฝ่าย

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลจากการวิจัยจะช่วยให้ศึกษานิเทศก์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่ายได้ทราบถึงผลการปฏิบัติและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรค และพัฒนาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9
2. ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนในหมวดวิชาต่าง ๆ ครูแนะแนว ครูวัดผล ครูบรรณารักษ์ และครูโสตทัศนศึกษา สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 9
3. ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9
4. เขตการศึกษา 9 หมายถึง พื้นที่การศึกษาประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น สกลนคร หนองคาย และเลย
5. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 9
6. การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานในหน้าที่ของ ศึกษานิเทศก์ตามที่กำหนดในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สุ่มแบบแบ่งเป็นพวก (Stratified Random Sampling) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 สุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 96 เปอร์เซนต์ ของศึกษานิเทศก์ทั้งหมด เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน

2. กลุ่มผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและช่วยผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาฝ่ายวิชาการ ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดย

2.1 สุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาจากแต่ละจังหวัดในเขตการศึกษา 9 จำนวน 40 เปอร์เซนต์ ของโรงเรียนทั้งหมด ได้โรงเรียนจำนวน 56 โรงเรียน

2.2 ผู้บริหารและช่วยผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ฝ่ายวิชาการทุกคน ในโรงเรียนที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 112 คน

3. กลุ่มครูผู้สอน ครูผู้สอนในหมวดวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา พลานามัย ศิลปศึกษา และการทำงานอาชีพ หมวดวิชาละ 1 คน และครูวัดผล ครูแนะแนว ครูห้องสมุด และครูโสตทัศนศึกษา ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดย

3.1 สุ่มกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนมัธยมศึกษาจากโรงเรียนในกลุ่มผู้บริหารจำนวน 64 เปอร์เซนต์ ได้โรงเรียนจำนวน 36 โรงเรียน

3.2 สุ่มครูผู้สอนในหมวดวิชา หมวดวิชาละ 1 คน และสุ่มครูวัดผล ครูแนะแนว ครูห้องสมุด และครูโสตทัศนศึกษา อีก 4 คน รวมสุ่มครูมาได้โรงเรียนละ

12 คน

3.3 ครูทุกคนที่สุ่มได้ เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 432 คน

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 568 คน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก หน้า 218)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสารและอาศัยแนวความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามแบบตรวจสอบ (Check-list)
- ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)
- ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

การสร้างแบบสอบถาม

1. สร้างแบบสอบถามฉบับชั่วคราวขึ้นมาโดยการศึกษาจาก เอกสาร ตำรา ผู้เชี่ยวชาญ และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา
2. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่งแบบสอบถามและเก็บรวบรวมโดยทางไปรษณีย์ และบางส่วนเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชากรใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ถ้าพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน จะทดสอบโดยใช้ S-Method ของเชฟเฟ (Scheffe)

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และส่วนที่เป็นปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

ลำดับขั้นในการเสนอข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ จะเสนอขั้นตอนในการเสนอข้อมูลดังนี้

บทที่ 1 บทนำ เสนอความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ใคร่จากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 รายงานหรือเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล กล่าวถึง กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูลและค่าสถิติที่ใช้

บทที่ 4 ผลการวิจัยกล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ